

УДК 316.75

О.Фурдига

ЕКСКЛЮЗІЯ В КУЛЬТУРІ: ФЕНОМЕН ГОМОСЕКСУАЛЬНОСТІ

У сучасній культурі дослідження ексклюзії соціальних явищ не дуже часто стають об'єктом соціологічних розвідок. Автор застосовує теорію дискурсу (Фуко, Лакло і Муф, Феркло) і концепцію Тевено-Болтанські для аналізу форм ексклюзії, в яких може актуалізуватися феномен гомосексуальності.

Keywords: *exclusion, homosexuality, discourse, grandeurs, regimes of engagement, advertisement*

Ключеві слова: *ексклюзія, гомосексуальність, дискурс, порядки величання, режими дій, реклама*

Ключевые слова: *ексклюзия, гомосексуальность, дискурс, порядки величия, режими действия, реклама*

*У місті брехунів завжди всі брешуть.
І, навпаки, у місті правдивців скрізь чують правду.
Як лише одним запитанням дізнатись,
у місті брехунів чи правдивців Ви опинились,
якщо Ви не можете напевно знати,
з мешканцем якого саме міста
Вам доведеться спілкуватись?
Логічна вправа.*

Іноді неможливо розгадати загадку, не знайшовши спільну точку дотику, момент зчеплення між, здавалося б, непокєднуваним, насміхнувшись разом з У.Еко в “Маятнику Фуко” над математичним законом тотожності, коли, якщо $a=v$, $v=c$, то a має обов'язково дорівнювати c . Логіка надінтерпретації знаходить відповідь, перескакуючи з лінійної алгебри в об'ємну геометрію, де дві фігури злива-

ються гранями в деякій площині, тому в ній вони – одне ціле, проте поза даним виміром a не дорівнюватиме c , більше того, a не обмежується в багатогранності, за певних умов його можна прийняти за d і h і т.п. Реклама як патерн організувати світ, відточене вміння, перефразуючи Бодрійяра, “річ” настільки стирати “дискурсом про річ”, що від a залишається лише a як позиційоване c , потрібне d , чи планове h : саме в ту мить, коли міраж дотику до мобільного телефону розсіюється дотиком шлейфу від аромату невловимої бажаної жінки. Реклама, законно успадкувавши логіку надінтерпретації, демонструє досконалий взірць театру, де декорації реальностей непомітно взаємозамінюються одна одною за логікою гри в схожість чи в лабіринти асоціацій. При цьому, вона – режисер, вільний у творенні своїх постановок значень. Перед виходом на публіку вона сама собі добирає культурні шати з цінностями будь-якої епохи і реальності – від вишуканої дами в хутрі (багатства й елітності) до рокера з кок-зачіскою (свободи й енергійності). Соціальна реальність – старий Адам, що втомився давати назви і творити кінцеві області значень (Шюц) або соціальні світи. Фривольність тут аж ніяк не виправдана, як показав свого часу Фуко. Містерія підміни смислів, тобто переосмислення, переінтерпретації чи перекладу (Феркло), а, значить, суспільної трансформації, підпорядкована власним культурним правилам і вимогам – владі дискурсу, який у соціологічній мові Лакло і Муф, стаючи синонімом соціального, розширюється до ще зіммелівських культурних форм, у тенета яких невідвратно потрапляє життя [1].

У цій статті йтиметься про механізми зчеплення, сумісності та розбіжності ціннісних дискурсів в тій чи іншій соціальній сфері на прикладі феномену гомосексуальності. Інакше кажучи, відштовхуючись від теорії дискурсів (Фуко, Лакло і Муф, Феркло) і порядків величання (Тевено і Болтанські), розглядатимуться процеси ексклюзії культурного – співіснування і взаємопроникнення домінантного дискурсу щодо маргінального: відповідної дис-

курсивної сфери (Лакло і Муф) або порядків дискурсу (Феркло); та ексклюзії переживання, врахувавши ієрархію режимів дій (Тевено і Болтанські) або соціальних реальностей (Шюц). Підхід перспективний на аналітичному рівні для визначення контурів ієрархії в різних суспільних контекстах і може гнучко поєднуватись з історичними розвідками і контент-аналізом для прояснення зон дискусійних дискурсивних взаємодій.

Ексклюзія – це завжди протест, необхідний соціальному порядку, щоб відбутися. Він існує за принципом антиреклами – найкращий спосіб заявити про себе, не привернувши зайвої уваги, – розповісти про свого конкурента в негативних конотаціях [2, с. 49]. Тому норма завжди залишається за кадром рефлексивності, захищена нібито невинністю природи (те, що повсякчас існувало) на соціальному рівні, тим паче, щоб її виявити, інколи не зайві навіть експерименти (гарфінкельські). Таким чином, право видимості, ратифіковане лише за ексклюзією чи антипорядком, за якими діє, за Фуко, воля до знання, утверджуючи свій дискурс [3, с. 58]. Злочинці, аморальні, збоченці, повії – необхідні елементи домінантної культури, спосіб можливості її соціального буття, або в термінах теорії дискурсу, – здатність розуміння ексклюзійних феноменів, а в нашому випадку – явища гомосексуалізму, при закономірному не існуванні феномену гетеросексуалізму. Точніше, нерозуміння, адже лише переклад з негативними конотаціями задовольняє непорушну сакральність соціального порядку, оскільки лише в такому випадку можна дійти консенсусу щодо значення, яке відповідає визначенню гегемонії в концепції дискурсів Феркло [4, с. 122].

Феномен гомосексуалізму пропонує переінтерпретації величини приватного. По суті, це смисл луманівської бінарної структурації “приватне–публічне”, яка діалектично фактично зводиться до базового інстинкту вижити у суспільстві: від експериментів Орвелла в “1984”, коли індивідуальному доводиться таки зникнути в тоталітарному публічному (натомість у демократії індивідуальність

протиставляється загальному) до можливості соціології як науки, починаючи ще з програмної статті Г.Зімеля “Як можливе суспільство?”, не кажучи про предмети політичної і моральної філософії з фундаментальними для них поняттями громадянського договору і загального блага.

Дискурс приватного щодо феномену гомосексуальності насамперед означає переосмислення найконсервативніших концептів у сучасному українському традиційному (за визначенням соціологів) суспільстві, сконцентрованих навколо інституції сім’ї та індивідуальної волі. Вагомість вкоріненості, або ієрархія важливості в соціальній реальності даного явища, визначає високу ексклюзію пережиття. На відміну, скажімо, від ексклюзії субкультур емо чи готів, які радше імітують останню, зводячи порушення соціального порядку фактично до інклюзії у вигляді ексклюзивності.

Ексклюзія культурного на прикладі феномену гомосексуалізму проявляється в механізмі вплетення його в соціальну тканину за правилами дискурсивних взаємодій значень, тобто розуміння. Прийняти гомосексуалізм – значить дозволити закрастись сумніву в базових і центральних цінностях традиційної (сімейної) культури, тобто фактично засумніватись у реальності, опинившись на місці божевільного. Звідси такий тісний зв’язок між дискримінацією і страхом (ксенофобія, гомофобія, трансфобія), оскільки соціальний порядок як аналог зрозумілого, світогляду, а отже, суб’єктивної парадигми сприйняття надійно захищений психікою (на що звертає вперше з соціологічного погляду Дж.Батлер у “Психіці влади”, а з українських соціологів – Є.Головаха і Н.Паніна у “Соціальному божевіллі”) на рівні звичок, які аж ніяк невідрефлектовані як культурні конструкти. Адже вимога психічного здоров’я – стабільність. Хоча в теорії дискурсу, за Фуко, саме в переусвідомленні – шанс отримати вибір [5, с. 20], знесливши владу центрального дискурсу.

Сучасну культуру з впевненістю можна назвати культурою адвертисменту, і навіть не тому, що реклама марить перевтіленням у весь простір вух і очей, еталон її творен-

ня, будучи фундаментом сучасного соціального – медіа та віртуальності, дає ключ до розуміння взаємодії дискурсів. Це свого роду механізм дії чарівної палички, замість гарбуза – карета, мишки – кучер, а попелюшки – принцеса. Так само реклама, як і пасує запопадливому маркетинговому джину, підміняє, на підґрунті логіки схожості та асоціацій (часто долаючи при цьому бар'єр неможливого), дискурс повсякденності будь-яким іншим. Зубній щітці, чому б їй не прокладкам, випала доля бути свободою, елітністю, вишуканістю, тонким смаком, сексуальністю і вічною любов'ю. Саме цей рекламний механізм переінтерпретації, перекладу чи переосмислення на основі логіки зчеплення, схожості чи асоціацій у даній роботі розглядається як основний шаблон взаємодій дискурсів, за яким соціальний порядок – відбувається. Основна відмінність – у мірі свободи: реклама – магістр гри в будь-які значення, тоді як соціальна реальність продиктована чітко прописаним, єдиним культурно-історичним кодом.

Тевено і Болтанські, працюючи в напрямі критичної соціології, виводять шість світів, які найбільшою мірою виправдовують людські вчинки [6, с. 76–80]. Потім дана концепція розгортається в теорію порядків величання [7], узагальнено їх перефразовуючи, фактично можна говорити про шість базових цінностей і відповідних їм соціальних реальностей або режимів дій для західного суспільства в сучасний історичний період: *натхнення* (внутрішній світ, творчість, благість), *патріархальність* (домашність, сім'я, родина), *популярність* (слава, визнання, публічність), *ефективність* (технології, індустріалізація), *багатство* (платоспроможність, купівельна здатність, ринок), *громадянськість* (демократія). Згортаючи останні ще глибше, до витоків даної теорії, проступають площини в контурах бінарних осей, якими можна слідувати у світ жіночого і чоловічого, традиційного та модерного і т.д. У даній роботі обраний шлях – приватного і офіційного як свого роду найвлучніший відгук на запрошення до розмови, продукуюваної специфікою феномену гомосексуа-

лізму. Отже, мова піде про Приватне (натхнення і патріархальність) та Офіційне (популярність, ефективність, багатство, громадянськість) – виміри і простори їхніх дискурсивних взаємодій.

Дискурс приватного

Феномен гомосексуалізму, як і будь-яке ексклюзивне соціальне явище, виголошує посил про незадоволеність панівною культурою, або інакше, соціальним порядком. За теорією дискурсів це відповідає потребі з тих чи тих причин порушити, вникнути чи глибше осмислити відповідне питання, а отже, переструктурувати соціальну реальність. У нашому випадку, з одного боку, йдеться про проблематику соціальної сфери “сім’ї”: гендеру, кровного родства, дітей, природності, любові, емоційності, близькості. З другого – реалізацію внутрішнього потенціалу, індивідуальних знань: творчість, благість і т.д. Розглянемо, як у соціальну реальність вплітається приватне на прикладі феномену гомосексуалізму, в режимах дії “сім’ї” та “творчості”.

Спочатку було слово, яке створило весь соціальний устрій – так говорить нам теорія дискурсів. Даний процес відбувається на основі зчеплення за логікою схожості ціннісних домінантного і маргінального дискурсів. У нашому випадку в *режимі дії “сім’я”* основною цінністю відповідно до панівної культури є репродуктивність. “Основна, найперша функція сім’ї, як визначає А.Харчев, репродуктивна, тобто біологічне відтворення населення в суспільному сенсі і задоволення потреби в дітях” [8] У маргінальному дискурсі гомосексуалізму пара – біологічно не здатна народжувати дітей. Дана неспроможність, включаючи гетеросексуальні бездітні пари, розуміється привілейованою культурою як дефект (нездорова сім’я). Оскільки пара не відповідає своєму репродуктивному призначенню. Феномен гомосексуалізму лише на основі розглянутого пояснення, до якого схиляється більшість, включається

тепер у доміантний дискурс, у якому (на базі сплетення спільного – центральної цінності сім'ї) може звучати, а отже, бути у вигляді “загрози здоров'ю нації”. Тим паче у традиційному суспільстві, коли сім'я як економічна і демографічна одиниця потрібна більшою мірою суспільству, а не індивідові [8]. Таким чином, будь-яке явище підшивається в соціальне тіло за логікою асоціацій на основі перевизначення. Якщо остання, як і в даному випадку, відбувається з негативними чи іронічними конотаціями, то маємо справу з ексклюзією культурного. Причому, чим викривленіша інтерпретація, чим більший зазор у несумісності смислів, вкладуваних доміантною і маргінальною групами, тим жорсткіший соціальний порядок щодо розглядуваного значення, тим утрудненіша певна суспільна переструктурація (а в даному випадку – дозволити гомосексуальним парам легітимно мати чи брати на виховання дітей), тобто тим вагоміша ексклюзія переживання.

Взаємодія *натхненного порядку* величання або дискурсу, спрямованого на благо “творчість” з дискурсом гомосексуальності відбувається за зразком інклюзії культурного, тобто прийняттого, з позитивними чи нейтральними конотаціями явища. Коли даний феномен розуміється як прояв обдарованості, геніальності, самобутності, оригінальності в результаті збіжності логіки – порушення порядку. Оскільки “суспільство” знає, у нього є спеціальна “програма” для розуміння даного процесу, вона ідентична легальній обробці феномену творчості з апіорною умовою творити, себто постійно виходити за рамки досі відомого. У рамках творчості доміантний дискурс легітимує гомосексуалів як психічно легко збудливих, надчуттєвих: емоційних, екстраординарних, одіозних, жагучих. І це стає іноді справжньою віддушиною, тією єдиною лакуною, яку можна і навіть бажано заповнити своєю ідентифікацією. Оскільки це не просто нормалізація явища гомосексуалізму, це його престижна легітимація. Це причина, особливо щодо молоді, для самовиправдання власної орієнтації переконливим переліком творчої

еліти, представники якої теж були чи є гомосексуалами (Фреді Мерк'юрі, Елтон Джон, П.І.Чайковський, Е.Воргол, Ж.Жене, Ю.Місіма, У.Берроуз, М.Фуко, Л.Вісконті, П.П.Пазоліні, Р.В.Фасбіндер, Д.Джармен, Ф.Озон). Проте, як іронізує І.Кон у “Місячному сяйві на світанку”, такої залежності, звичайно ж, не існує, якщо гомосексуал, то обов'язково творча обдарованість, і навпаки. Аналогічна ситуація з прихильниками (фанами) якоїсь відомої музичної групи, які в усьому намагаються наслідувати своїх улюбленців: зачісками, манерою одягатись, говорити, поводитися, реагувати і т.д. Нерідко це проторований шлях до нової субкультури. Проте тільки-но феномен гомосексуальності нормалізується в суспільстві (особливо на найглибшому культурному рівні), він перестане бути синонімом творчості. Оскільки точка зчеплення – порушення соціального порядку – відпаде, як це ми можемо спостерігати реалізованим уже у відзначеному літературною премією романі “Години” М.Канінгема. Так само, як запалена цигарка навіть у руці у підлітка не викликає якоїсь особливої збуреності навколишньої соціальної реальності.

Дискурс приватно-офіційного

Традиційна інституція сім'ї – фундамент класичного традиційного суспільства, а отже, за багатьма ознаками сучасного українського суспільства. Це основа як для самоідентифікації, так і базовий елемент для розбудови суспільства. Тому на відміну від європейських країн у нашій феномен гомосексуалізму – невидимий, паралельний щодо домінуючої культури світ, який має з останньою мало порталів дотику – приводів для розуміння. Усі вони наглухо перекриті офіційним загальноприйнятим дискур-

---

* За результатами проведеного автором пілотного проекту контент-аналізу на прикладі масових газет України: “Сегодня”, “Факты и комментарии” та “Вечерние вести”, масових глянцевого журналу для чоловіків “Максим” та жінок “Натали”, а також соціально-політичного тижневика “Корреспондент”.

сом гомосексуальності, який принаймі в сегменті “Приватне – загальна культура” не може бути зрозумілий інакше як кримінальні, розпусні, перверзійні і психічно хворі елементи: збоченці, повії, виродки, злочинці*. І на це, крім найконсервативнішої інституції, є свої логіки схожості, складені, намагнічені силою історії. Так, декриміналізація і депсихологізація явища гомосексуалізму відбулися лише порівняно недавно (у 1991 р. було скасовано дію частини першої статті 121 Кримінального кодексу, яка карала за добровільні сексуальні стосунки дорослих чоловіків; 7 травня 1990 р. Всесвітня організація охорони здоров’я виключила гомосексуальність з Міжнародної класифікації хвороб). А, за легендарним висловом майже двадцять років тому однієї з учасниць телемосту між СРСР та США, – сексу в Радянському Союзі не було [9, с. 1].

Справді, як можна зрозуміти те, чого не існує, що невимовлене, обділене назвою. Чого не існує в соціальній мові (дискурсі), того не існує й у граматиці (структурі), або навпаки. Проте воно таки побутує – в іншій формі, в іншому розумінні з негативним значенням. За право перевизначення бореться маргінальний дискурс. Отже, те, про що мовчить домінуючий дискурс, виказує маргінальний.

Дійсно, феномен гомосексуальності доволі адекватно віддзеркалює міру вагомості приватного в сучасній культурі. Якщо вірити в більшу смислову навантаженість іменників, порівняно з прикметниками в словосполученнях, треба залишити передувати значущі – “сексуальність”, а потім “гомо”. Відсутність сексуальної культури на пострадянських теренах детермінована історично: 70-ма роками тоталітарного режиму, повнота чи залишки якого, у декого з нас тою чи тою мірою відбилися у пам’яті. Тому саме слово “секс” і його спільнокореневі досі залишаються у сфері важковимовного – свого роду табу, не говорячи вже про нетрадиційний секс. Тобто точка зчеплення сексу як табу домінує у словосполученні “гомосексуальність”, перебиваючи подальший дискурс “гомо”, тобто ексклю-

зія переживання щодо останнього набагато менша; достатньо просто “сексу”, для виникнення негативних означень – ексклюзії культурного. Немає нічого дивного в цьому крайньому вияві патріархальності, оскільки сексу не було ніде, навіть у сім’ї. Про нього не говорили батьки дітям, а деякі – досі не говорять й це вважається доречною соціальною практикою. Починаючи з 90-х років, секс почав відділятися від сім’ї. Нині, наприклад, він легітимований у так званому цивільному шлюбі, також у передшлюбній поведінці дівчини. Інші форми позасімейного сексу, серед яких, звісно, “гомо”, й досі розуміються на рівні суспільства як ознака розбещеності, проституції, сексуальних збочень, криміналу. Легітимація поширилась лише на сексуальні практики: оральну, анальну, онанізм і т.п., серед яких також лесбійська гомоеротика [10]. Маргінальний дискурс гомосексуалізму вплився в соціальну дійсність не стільки за рахунок схожості з домінантним дискурсом естетики як з розумінням маскулінності на масовому культурному рівні. Панування чоловічого начала представлено еротичним дискурсом в оголених і, як вважається, сексапільних тілах жінок, що невтомно продовжують закликати з бігбордів і газетних розкладок у жіночих і чоловічих глянцеви́х журналах – чи то Максим”, чи то “Космополітан” та ін. Позиція маскулінності порівняно з естетизмом на прикладі феномену гомосексуалізму в ієрархії реальностей виявляється вищою, інакше кажучи, ексклюзія переживання – вагоміша. Таким чином, підхід порівняння ціннісних дискурсів на прикладі гомосексуалізму дає можливість скласти ієрархію приватного. Так, на першому місці ексклюзія переживання сексу, а вже потім статі, гендеру і сексуальності (орієнтація). Тож можна впевнено констатувати, підтверджуючи висновок І.Кона [11], що рівень ексклюзійності феномену гомосексуалізму значною мірою залежить від розвитку сексуальної культури.

Модель взаємодії ціннісних дискурсів щодо “сексу” не настільки прозора як у випадку режимів дій “сім’я” та

“творчість”, вони, переплітаючись, утворюють своєрідне офіційно-приватне перевизначення “сексу”. Дискурс офіційного, так би мовити, паразитує на приватному. Публічний дискурс повною мірою присвоює ексклюзивне право говорити про сексуальність, тоді як у приватній – сім’ю, школу, порівняно з радянськими часами, проникає певна інформація (в більшості навчальних закладів не підозрюють про існування предмета сексології), проте в цілому продовжує ігноруватись. Таким чином, у приватному дискурсі тема інтимності, будучи гідною, успадкована з радянських часів, навіть глибше татуйована, ніж у публічному. Оскільки публічне, проговорюючи дискурс “сексу” за допомогою медіа (що означає значною мірою завдяки рекламі), говорить про все, нічого не виказуючи. За логікою п’яного, застрахованого про всяк випадок від пам’яті сказаного, у публічному просторі звучить віртуальна скоромовка, в якій є місце для всього, крім реальності. “Ми гуляли, купались у річці, читали разом, голова до голови, як це роблять закохані. Говорили про все на світі, крім нас самих. Ми перебували у віртуальному світі, де все дозволено, лише реальне життя в забороні” [12].

Незрілість нашої сексуальної культури вочевидноється в порівняльному аналізі з європейським шляхом розвитку феномену сексу. В 60-х роках відбулася сексуальна революція. Сексуальне визволення збіглося з рухом жінок за свої права і фактично означало тотальну свободу людини, поглиблення індивідуалізації. Даний процес усвідомлювали навіть у тоталітарному Союзі: “... на думку Золотоносова, “ не лише сублімація власних витіснених бажань, а й характеристика соціальної ситуації, в якій власне тіло залишається єдиним доступним джерелом насолоди, а самодостатність у сексі – унікальним символом свободи” [13]. Півстоліття, сплинувши від початку звільнення сексуальності на Заході, знаменували, за Е.Гіденсом, появу свого роду її “демократичного” варіанта, що дає змогу реалізувати свободу вибору: “Пластична сексуальність, говорить Гіденс, це сексуальність, яка вже не є чимось

“природним” і напередзаданим, проте стає однією з – свідомо сформованих – рис особистості, і тому тісно пов’язана з самістю та Я-ідентичністю. Сексуальність, на думку Гіденса, з “природного призначення” стає чимось, чим кожен з нас “володіє і що свідомо “культивує”, перетворюється на один з інструментів розвитку життєвого стилю” [14]. З одного боку, розвиток сексуальної революції на Заході призвів до краху традиційної сім’ї, з другого – він легітимізує самоцінність сексуальної насолоди, що здатна вивищуватись над іншими цінностями – сім’ї, роботи і т.д. Справді, хто з нас здатен зрозуміти уельбеківського Брюно з “Елементарних частинок”, збоченця, який постійно марить сексом? А, за Гіденсом, – він вищого ґатунку демократ, який цінує понад усе власну насолоду, і не лише щодо себе, а й стосовно іншого – Брюно завжди найкраще з задоволенням задовольняє своїх коханок. Ціннісний офіційний дискурс демократії тісно спаяний з сексуальною свободою. Це означає, що розглядувана культура дає можливість реалізуватися внутрішньому світовідчуттю людини, цій потребі екзистенційності, а отже, індивідуальності на рівні соціальних інститутів. Цінність сексуальної насолоди тотожна цінності себе, можливості приватного стати законом для загального, що і є глибокою реалізацією демократичних принципів, а не навпаки, як, звісно, відбувається в тоталітарних режимах. Хоча, як свідчить проведений аналіз, ми не далеко відійшли від даного зразка щодо можливості реалізації внутрішнього на культурному рівні. Феномен гомосексуалізму втілює індивідуальне, наважуючись на емоційну самореалізацію, на реалізацію власної волі і правоти; незважаючи на перешкоди статі, батьків, друзів і всього змалку інтеріоризованого і звичного, як-от модель сім’ї, гендерних стосунків і т.п. Це фактично дозволити собі бути к’еркегорівським Авраамом, який на свій страх і трепет наважується вбити власного сина, віддавши перевагу внутрішньому зову, не сплутавши його ні з чим, крім абсолютної волі Бога.

І, таким чином, здобути етичне право вивищуватися над мораллю, публічним і мати в цьому рацію. Будь-яка влада не миритиметься з такими Авраамами, секс пробуджує в індивідові індивідуальність, тому не рекомендується згадувати його ім'я всує, можливе лише перевизначення інакомовності: “Однак чиновники змусили засновників організації [ЛГБТ – Авт.] вилучити з програмного документа формулювання “сексуальна орієнтація”, погодившись на використання абсурдного формулювання “гендерна орієнтація”. Таким чином одне з програмних завдань нової організації звучить так: “Сприяння підвищенню рівня толерантності в суспільстві до представників нетрадиційної гендерної орієнтації” (Повідомлення прес-служби “Гей-Форуму України” від 13 січня 2009 р.) [15].

У даному випадку спосіб взаємодії дискурсів приватного і офіційного щодо західної культури “сексу” вплетений у більш різноманітне мереживо взаємопроникнення. Центральний узор якого порівняно з радянським, навпаки, проглядає через приватизацію приватним офіційного – демократичного ладу. Такі перемішування даних дискурсів можуть свідчити лише про процеси трансформації, що відбуваються в соціальній структурі, пов’язані з подальшою легітимацією реальності сексу.

Офіційний дискурс

Щоб відбулась яка-небудь ідентичність, за Фуко, потрібно, щоб в одній точці зав’язався певний вузол дискурсів. Гомоідентичність стала можливою, іноді її почали озвучувати, замість ігнорувати, завдяки змінам “згори”, тобто ззовні в інклюдії Офіційного, за Тевено і Болтанські, тобто в чотирьох соціальних світах:

1) домінантному *громадянському* порядку величання, або дискурсу демократії (який підтримується на міжнародному законодавчому рівні Україною; релігія як публічний феномен, а не практики);

2) *ринковому* порядку величання (гомосексуали, наприклад, ідеальна цільова аудиторія як туристи, читачі книжок та ін. [16, с. 32]);

3) *технократичному* порядку величання (медичний дискурс технологій запліднення та профілактики СНІДу, що спонсорується з-за закордону, хоча в рейтингу хвороб в Україні СНІД – не найважливіша, порівняно, наприклад з туберкульозом чи онкологічними захворюваннями);

4) *публічному* порядку величання (класичні імена творчої інтелігенції – представників нетрадиційної сексуальності, тема гомосексуальності в медіа і творчості (художня література, театр, музика)).

Насамкінець, розглянемо релігійний дискурс як приклад офіційного. Релігійний дискурс в українському суспільстві розуміє феномен гомосексуалізму за асоціацією з табуйованим сексом, що мовою релігії перекладається як гріховне, диявольське і т.п. “Протягом багатьох століть те, що було пов’язане з плоттю, перебувало у конфлікті з духовними цінностями релігії, яка ще два тисячоліття тому почала свою переможну ходу світом. Одним з наріжних каменів цієї релігії стало євангельське формулювання апостола Павла з Першого послання до Коринфян: “Добре чоловіку не торкатися жінки”; бо: “Неодружений турбується про Господне, як догодити Господу; а одружений турбується про світське, як догодити дружині” (1.Гл. 7: 1, 32, 33). Більше того: у Євангелії від Матвія осклоплення, тобто таке діяння, яке в принципі унеможлиблює отримання сексуальної насолоди, трактується як шлях до Царства небесного (1.Гл. 19: 12) [9]. Оскільки релігійний дискурс інтерпретує в деяких публічних висловлюваннях церковників дискурс гомосексуалізму в термінах західного суспільства, демократії і т.п., які за логікою аналогії належать явно політичному дискурсу. Можна припустити, що на культурному рівні церква і держава в нашій країні не відокремлені. “Також заслуговує на увагу прес-конференція лідера церковної організації “Посольство Боже”, афроукраїнця Сандея на прізвище Аделаджа, при-

урочену виходу на екрани кінотеатрів стрічки “Сафо: любов без меж” (початок березня 2008 р.). У своєму виступі він заклеймував фільм як “пошлий і нехороший”, назвавши “найжахливішим проявом західної свободи, яка нам насаджується”, і закликав керівництво держави “запобігти моральному падінню українців”, заборонивши показ цього фільму, що містить у своєму сюжеті лесбійську лінію” [15, с. 3].

У західному суспільстві деякі релігійні течії інклюзують гомосексуалізм і йдеться навіть не обов’язково про модерні новітні течії, а про цілком традиційне християнство [17, с. 95]. Це пов’язано, як згадувалося, зі стрижневою вагомомістю індивідуалізації-демократії в даній культурі. Тому гомосексуальність інтерпретується на базі асоціації рівнісного ставлення, що означає відповідно до релігійного тлумачення: кожна людина має рівні можливості духовно розвиватись. Священники пишуть навіть брошури для батьків гомосексуалістів і самі ведуть з ними розмови. Водночас детально розглядаючи згадки в Біблії даного феномену і доводячи, що останній – не гріх, і про це спеціально нічого не було сказано [18].

Література

1. Зиммель Г. О сущности культуры // Зиммель Г. Избранное: в 2-х т. – М. : Юрист, 1996. – Т. 1: Философия культуры.
2. Sibley D. Geographies of exclusion: society and difference in the West. – London : Routledge, 1995. – 206 p.
3. Фуко М. Порядок дискурса // Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет / пер. с франц. – М. : Касталь, 1996. – 448 с.
4. Йоргенсен В., Филлипс Л. Дискурс-анализ : теория и метод. – Харьков : Гуманитарный Центр, 2004. – 334 с.
5. Вергун О. Влада та дискурс у соціальній та політичній теорії: дослідницька програма М.Фуко // Наукові записки НаУКМА : Політологія. – 1999. – Т. 12. – С. 17–24.

6. Болтански Л., Тевено Л. Социология критической способности // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2000. – Т. III. – № 3.

7. Тевено Л. Креативные конфигурации в гуманитарных науках и фигурации социальной общности // Новое литературное обозрение. – 2006. – № 77. - <http://magazines.russ.ru/nlo>

8. Социальные институты и организации. <http://works.tarefer.ru/74/100361/index.html>

9. Формування сексуальної культури молоді: феномен людської сексуальності. <http://ua.textreferat.com/referat-14061.html>

10. Нартова Н. Лесбийские семьи: реальность за стеной молчания // Сборник: Семейные узы: модели для сборки / под ред. С.Ушакина. – М., 2004. www.lgbt.in.ua

11. Кон І. Гомофобия как лакмусовая бумажка российской демократии. <http://www.archipelag.ru/authors/Кон/?library=2736>

12. Винтерсон Дж. Тайнопись плоти. <http://lesbioteka.ru/>

13. Кон І. Мастурбация – душевная болезнь или метафора творчества? <http://www.sexology.narod.ru/publ020.html>

14. Рецензия на книгу: Гидденс Э. Трансформация интимности. Сексуальность, любовь и эротизм в современных обществах / пер. с англ. В.Анурин. – СПб. : Изд. дом “Питер”, 2004 http://bd.fom.ru/report/cat/sci_sci/sotsiologiya/gur050303

15. Положение гомосексуалов в Украине в 2008 г. www.lgbt.in.ua/docs/national/national_7.html

16. Сінгер Д., Беннет Л. Статистичні дані про геїв і лесбійок : кишенькова книга фактів і цифр. – Львів : Кальварія, 2003. – С. 85.

17. Бедронь Р. Веселкова абетка, або (майже) все, що ви б хотіли знати про геїв та лесбійок. – К. : Наш світ, 2009. – 154 с.

18. Світцер К. Бути батьками гомосексуала : ви і ваша дитина-гомосексуал. – Львів : Кальварія, 2001.